nr. 18
28 februarie
2022

OPTmotive

săptămânal de cultură

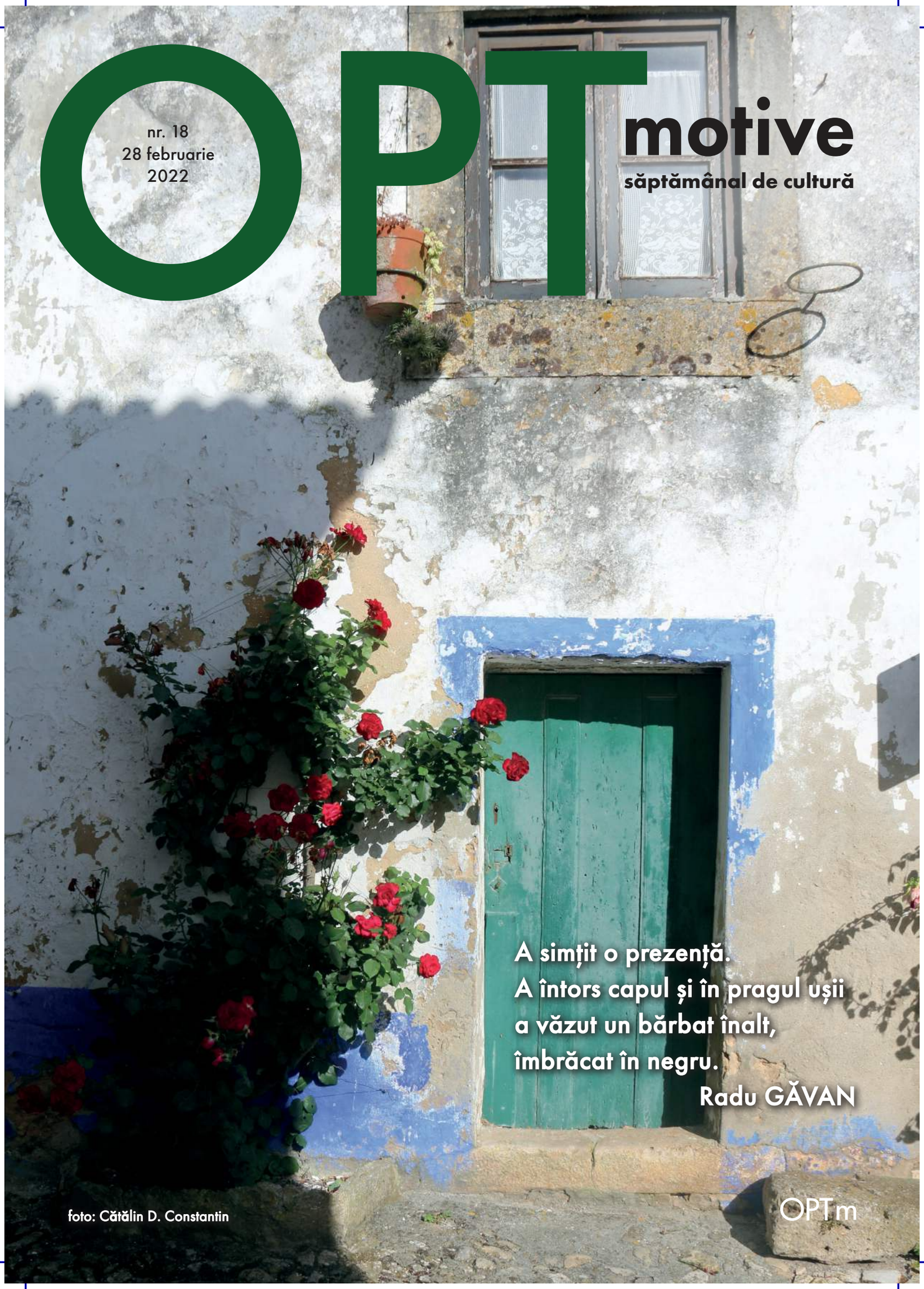

A simțit o prezență.
A întors capul și în pragul ușii
a văzut un bărbat înalt,
îmbrăcat în negru.

Radu GĂVAN

foto: Cătălin D. Constantin

OPTm

Cum închei o poveste?

Doina Ruști

Când ajungi la sfârșitul romanului ai inevitabil în minte vechea dispută despre final închis sau operă deschisă, iar un drac mititel îți șoptește că n-ar fi rău s-atragi atenția asupra modernității tale, lăsând totul în coadă de pește sau s-o faci pe șmecherul, încheind cu o propoziție scurtă, oarecum simbolică, ca și cum le-ai da cititorilor o pălmiță peste bot, ca să păstreze distanța. Iată două situații pe care eu le evit. Când vine vorba despre final, prima mea grijă este ca mai întâi să rezolv conflictul și abia după aceea să mă dau în spectacol.

Dar ca să ai final, mai întâi, trebuie să existe povestea! Din tensiunea ei, din așteptările cititorului, se naște finalul. În *Zogru*, de pildă, conflictul se rezolvă în momentul în care personajul își găsește perechea. Era prizonier, iar printr-un lung șir de întâmplări, se eliberează, găsind ceea ce căutase de-a lungul romanului. Abia după aceea, am adăugat fraza de final. Ar fi putut să lipsească, dat fiind că reia ceea ce tocmai se întâmplase, dar ea are acel rol de concluzie și de rămas bun față de cititor: „Din înaltul cerului ori din înaltul lumii lui, Zogru vedea în urmă un labirint de coridoare albe, care treceau dintr-un sânge într-altul, de la Pampu spre Mânăstirea Snagov, printr-o mie de Ioniță și de Iscru, de-a lungul timpului și împreună cu el. Era legat în continuare de acest drum întortocheat și strălucitor ca un neon aprins și se simțea fericit că îl are, că îl stăpânește și că face parte din ființa lui. Și-atunci s-a luminat până-n adâncul creierului și-a înțeles subit că el este pulsul neștiut al lumii și fiorul morții."

Cam în aceeași manieră am încheiat și *Fantoma din moară*. În schimb, *Manuscrisul fanariot* are un final închis, aproape după tipicul prozei romantice. De fapt, contrar obiceiului meu, în cazul acestui roman, am scris finalul la început, înainte de-a mă apuca de scris. Aveam în minte povestea și, mai ales, pe Tilu, personaj mult mai elaborat în atelierul meu de creație, decât cel care a ajuns în roman. Contam pe el, pe răutățile și secretele sale, pentru a da sens conflictului general. Tocmai de aceea, finalul acestui roman are rolul unui *post scriptum*. Povestea putea fi încheiată odată cu semnarea contractului, însă ultima frază este pentru mine ca un fel de semnătură, ca un rezumat al căutărilor mele de dinainte de a mă apuca de scris: „Dedesubt, diacul se semnă, împodobindu-și numele cu ghirlande și săgeți, încât nimeni nu l-a putut descifra vreodată. Și pentru că în dimineața acelui februarie de bumbac avu intuiția că numele lui se va stinge, mai adăugă un rând, cu cerneala lui invizibilă, pe care abia niște ochi experți o putură citi, două sute de ani mai târziu. În finalul documentului scrie și azi: *Eu, Tilu Băjescu, otrăvitorul dascălului Arghir*.

Acest contract neobișnuit se păstră un timp în arhiva Doicești-lor, de unde ajunse la Academia Română. Manuscrisul arată așa...".

După ce-am publicat *Logodnica*, mai multe persoane m-au întrebat dacă cei doi protagoniști s-au mai întâlnit. Finalul acolo e unul oarecum deschis, în sensul că Alisa îl sună pe norvegian și se aude un declic. Nu știm sigur dacă i-a răspuns, dacă a venit după ea. Dar având în vedere istoricul personajului, care avea o obsesie în legătură cu Alisa, nu e greu de înțeles, că va veni. Confesiunea lui se termină cu această dorință, de a o învinovăți până în pânzele albe. Prin urmare, nu mi s-a părut important să insist.

În schimb, finalul romanului *Homeric* a fost, cel puțin, în intenția mea, deschis interpretărilor și plasat după rezolvarea conflictului. Confesiunea largă arată o altă față a poveștii, în ideea că orice demers epic are o derulare logică și alta subiectivă, care ține de intențiile și de idealurile autorului.

Finalul unei opere epice cred că trebuie să fie onest (față de cititor) și creativ în aceeași măsură. Să pui punct și să trimiți un mic semn cititorului ca o petală presată într-o carte, ca o boare de parfum, ca un sărut.

Elogiu poveștii

Xenia Negrea

Fără poveste nu este gândire. Rămânem lispiți de pseudo-sens în bula personală, repetitivă, unde nu e nici angoasă, nici viziune. Rămânem pe meridianele eterne ale enervării, mai degrabă ale *inervării*, captivi în semne de exclamație și în interjecții.

Pe când povestea? Povestea este sensul. Jonathan Gottschall vine cu o sinteză a principalelor realități (era să spun descoperiri, adevăruri) științifice despre sursa, rolul, scopul poveștii în viața umanității. Dinspre biologie, *via* psihologie către neuroștiințe, povestea e plasma care ne face, ne crește, ne duce mai departe către noi și noi orizonturi de sens.

Poveștile pe care ni le facem în copilărie, acele „povestioare profunde din veselul măcel al fanteziilor copiilor", poveștile din vis, poveștile care ne absorb, poveștile care ne învață, poveștile care ne re-inventează, poveștile de zi cu zi, toate acestea curg într-un sens, acela de a fi împreună, dar fiecare cu propria poveste.

La început suntem plăsmuiri. Ne tragem din viziuni ale părinților, ale strămoșilor. Povestirea, „meditația fantezistă", zicea cineva. Și-atunci, limba noastră maternă, limba originară este, iată, povestea.

Drog sau cod, nu ne prea putem nici imagina, nici descurca în afara poveștii. Dacă managerilor li cere „să fie povestitori creativi", cu atât mai puțin ne putem imagina lumea nouă de azi, lumea mediatică în afara codului narativ. Publicitarul bun găsește povestea utilă produsului său, după cum jurnalistul bun, acest nostalgic mereu nemulțumit, își dă măsura în povestea pe care o descoperă în cotidianul năucitor.

Comunicatorul bun știe că publicul său nu așteaptă să i se spună că totul este conform așteptărilor, știe că noi căutăm povești, adică soluții, sensuri, răspunsuri. Și aduc în discuție aici un mare dar pe care ni-l facem prin povești – învățăm fără pierderi ireparabile.

Și dacă suntem plămadă de fantezie, pare destul destul de logic să ne uităm la noi ca la niște înfăptuiri ale emisferei stângi a creierului omenesc, acolo unde toarce obsesia explicației, acolo unde invenția și povestea se și confundă dacă este nevoie. Să ne gândim la experimentele lui Kuleșov, de exemplu, sau, și mai repede, la veselele, dar amețitoarele teorii ale conspirației, ca să nu le zic chiar industrii ale discursului conspirationist. Și numesc aici și marea noastră vulnerabilitate – poate că aerul ne ține trupul funcțional, dar nevoia de poveste ne face buni sau răi, comunicativi sau izolați.

O poveste bună face o lume mai bună. O carte de ținut aproape, în bibliotecă.

Februarie care s-a dus

Iulia Micu

Se întâmpla în urmă cu mai bine de zece ani. Era început de februarie și afară era un frig de crăpau pietrele. Nici urmă de ninsoare, cu toate că o tot așteptasem încă de la Crăciun. Crengile copacilor erau acoperite de mici bobițe de gheață care semănau cu niște șiraguri nesfârșite de mărgele strălucind străvezii pe fondul lăptos al cerului. Aveam de terminat un text, și cum brusc îmi pierise cheful să urmăresc demonstrația încâlcită pe care mă chinuisem să o țes acolo, mi-am sprijinit capul într-o mână și am început să privesc plictisită pe geam. Mă gândeam la cât de puțin îmi plac lunile de iarnă cu zilele lor scurte, posomorâte și friguroase, la nefericita mea soartă de a nu reuși să închei acel studiu, la fericita situație de a mă afla totuși în casă, la căldură, pe o vreme atât de geroasă, la cerul încadrat în rama ferestrei pe care norii formau irizări albastre, gri și vineții ca într-un peisaj de Constable din care lipseau doar personajele și moara de vânt, apoi mi-a venit în minte expresia „palatul de cleștar al iernii“ pe care o notasem în clasa a doua într-un vocabular ca materie primă pentru ora de compunere, și mi-a venit să râd. Afară se întuneca treptat.

Deodată, un zgomot scurt, ca un pocănit, m-a trezit brusc din reverie. „Mi se pare“, mi-am zis, nemulțumită că era timpul să revin iar cu picioarele pe pământ, privind cu ciudă la liniuța neagră a cursorului care pâlpâia nerăbdătoare pe ecranul din fața mea. Dar zgomotul se auzi iar. „Ei, nah!“ M-am ridicat și am început să mă plimb prin cameră neliniștită, cu urechile ciulite, încercând să depistez direcția din care venea sunetul. Și ceva pocni din nou, de data asta mai clar, în dreptul bibliotecii. M-am apropiat ascultând. Poc! făcu iar. „Gata, mi-am zis, Știu. E raftul din mijloc“. Și am început să îl cercetez cu atenție. În stânga era Thomas Mann: romane, critică, scrisori, jurnalul autorului și altele, Erika și Klaus, Golo, urma Gabriele D'Annunzio cu poezii, romane și critică, iar în colțul din dreapta era înghesuit Hugo von Hofmannsthal. „Probabil lucrează lemnul. Raftul e prea încărcat, mă gândeam, când se auzi poc! și, imediat din dreapta, chiar sub ochii mei, o carte subțirică cu un cotor vopsit în două nuanțe de gri cu sigla editurii Paralela 45 pe care scria în alb și negru: Hugo von Hofmannsthal, *Aventura mareșalului de Bassompierre*, înaintă dintre celelalte ca și cum o forță nevăzută din spatele peretelui ar fi împins-o brusc mai în față. Am deschis repede ușa de sticlă și am încercat să trag volumul din raft afară, însă m-am precipitat și acesta mi-a alunecat din mână căzând deschis, cu fața în jos, pe covor. L-am ridicat cu mare grijă ca să păstrez aceeași pagină la care se deschisese din căzătură și, trăgând aer adânc în piept, am citit imediat primele rânduri pe care mi-a căzut privirea:

„*Toate cărțile de-aici sînt existențe absolut problematice, chiar și cele mai vechi dintre ele s-au molipsit de la cele noi prin simpla vecinătate, și dacă le-ați deschide acum, ați constata că seamănă cu un sistem de nenumărate pâlnii, care se tot rotesc și se încrucișează unele cu altele nebunește, fiind în realitate niște atomi de gând lipsiți de coeziune*.“ Și, mai departe: „*Căci, cu adevărat, toate aceste cărți au izvorât în vreun fel oarecare dintr-un suflet omenesc, sînt, în vreun fel oarecare, imaginea unui suflet, umbra unui suflet. În vreun fel oarecare le poți asculta, în vreun fel oarecare poți crede în ceva din ele. Le poți asculta cu acea încordare dureroasă cu care un deținut ascultă în celula sa un pocănit, un pocănit abia perceptibil, atât de slab, încât uneori omul crede că nu e decât zvâcnetul tâmplelor sale. Și totuși nu e numai în arterele sale, e în afara sa, există. Se repetă, se întrerupe. Își face drum prin zidurile teribil de apăsătoare, vrea să-i vorbească. Încă nu știe, nu știe nici pe departe ce vrea să-i spună. Nu știe măcar în ce limbaj îi vorbește. Inima lui bate în răstimpurile când pocnetul încetează, iar asta îl încurcă, simțurile sale supraîncordate îl înșală, făcându-l să creadă că aude pocnetul când de fapt acesta a încetat – încă nu știe dacă va învăța vreodată să-l înțeleagă, să recunoască acele bătăi, să le reunească așa cum trebuie, ca să știe cine-i vorbește, să afle totul, să răspundă, să simtă că prin zidurile teribil de apăsătoare un suflet se reunește cu al său, încă nu știe altceva decât că i se vorbește*“ (*Masa cu cărți*).

Cred că e lesne de înțeles că lectura mea nu s-a oprit aici. Am continuat să citesc și să recitesc Hofmannsthal de câte ori am avut ocazia. L-am citit tradus în română de Ion Negoițescu și Ștefan Augustin Doinaș în volumul *Moartea unui contabil*, tradus de Ion Pillat și de alții, apoi l-am citit în original, dar și în engleză sau în franceză, l-am citit în studii și în prefețe (inclusiv în iscusita prefață semnată de Cornel Ungureanu care deschide chiar volumul cu pricina), l-am regăsit în fotografii și în atmosfera încremenită din cafeneaua Griensteidl din Viena, mereu întrebându-mă dacă și ceilalți au pățit ceea ce mi s-a întâmplat mie.

Continuarea în versiunea online

Marius Donici: Cea mai bună relație o am cu ochelarii

Cu multă vreme în urmă m-am întâlnit cu Marius pe strada Batiște, colț cu G-ral Praporgescu. Hai, Zenob, m-a îndemnat el, vino să filmăm ceva din balconul clădirii ăsteia! Nu vedeam cum am fi putut să intrăm acolo, dar până la urmă n-a fost greu. Era un edificiu de cărămidă, ceva vechi, cu balconașe albe, rotunde. Marius umbla pe-atunci cu un raglan de piele și-avea părul lung. Prin urmare, oriunde ne duceam, el sărea imediat în ochi, iar pe mine nu mă vedea nimeni. Am trecut prin câteva încăperi, cu toți ochii pe noi, adică pe el, iar când am ajuns în balcon, mi-a spus: pe strada asta, care acum se numește Louis Calderon, trecea o apă pe vremuri, dacă ești atent, de-aici de sus, îi mai poți urmări cursul, care se răsucește până la Piața Rosetti. A luat două cadre, iar când am văzut filmul, ceva mai târziu, pe asfaltul acelei străzi se vedeau niște cârduri de gâște. Cum ziceai că se numea apa aia? am întrebat eu. Bucureștioara se numea, a zis el, nu e greu de ținut minte.

Vorbește-mi despre hainele tale preferate, despre hainele ocolite!

Cea mai bună relație o am cu ochelarii. Tot ceea ce probez îmi vine bine. Nu există rame nepotrivite, încât uneori mă gândesc c-aș fi putut să mă fac manechin de prezentare a ochelarilor. Am făcut și-un pariu cu prietenii, că n-o să-mi găsească niciunul ochelari care să mă dezavantajeze ori care să mă facă s-arăt naspa. Am de toate soiurile: clasici, avangardiști, în formă de steluță sau ca Di Caprio în *Aviatorul*. Toți mi se potrivesc.

De asemenea, am o curea, alături de care am trecut prin multe. Este obiectul la care țin cel mai mult. Am primit-o cadou de la tatăl meu, pe când aveam 14 ani și-o păstrez încă. Este o *legătură* importantă cu trecutul, dar și un obiect care îmi dă siguranță.

Nu-mi plac șepcile, pălăriile. Mi se par penibile, îmi strică imaginea. O singură pălărie am acceptat, una de pai, într-o nuanță deschisă, ceva ca a lui Van Gogh, puțin mai mică. M-am împrietenit cu ea și-am purtat-o o perioadă.

Ce personaj de ficțiune ai invita la un vin?

Nu stau pe gânduri în privința asta! Aș sta la un vin cu Greuceanu. Este un personaj filmic, cu multă personalitate și efecte garantat pozitive asupra mea. Mi-am botezat și camera de filmat după el. Am o mașină, pe nume Mioara și un Lumix, îl știi, un GH5, pe care l-am botezt Greuceanu. Cum am văzut aparatul, mi-a și venit în minte numele, pentru că e mic, îndesat și greu! I se potrivește la fix!

Ai fost vreodată victima unei ironii memorabile?

Oh – de câte ori! Eram la filmări la *Tatăl fantomă* (r. Lucian Georgescu), prin Bucovina. În jur era pustiu, nici țipenie de om. Numai pădure și dealuri în zare. Pentru mine a fost primul lungmetraj, prima experiență într-o echipă mare, prima filmare de durată mai mare. Țin minte că eram într-o pauză. Mâncam, beam ceva, risipiți pe la umbra copacilor. Apoi a apărut un tip de la lumini și-a-ntrebat, mi s-a părut mie că spre mine: *E careva care știe engleza?* Era o întrebare cam aiurea pentru pustietatea în care ne găseam, dar m-am gândit că poate se întâlnise cu niște turiști, așa c-am răspuns cu solicitudine: *Știu eu!* Mi-a făcut semn să-l urmez și-am luat-o imediat după el, nu prea departe. Voia să mut din loc un generator, care era greu ca dracu'. Mi-am dat seama că mă ironizase. Chestia asta face parte din limbajul intern al unei echipe de filmare, iar eu fiind la început n-aveam habar. Când auzi pe cineva întrebând dacă știe cineva franceza sau o limbă de circulație, precis are nevoie de ajutor și toți inițiații tac mâlc, în schimb, nou-venitul pică de papagal, cum am picat eu. Tot de jargonul echipei ține și îndemnul de-a aprinde farfala, care e de fapt o pânză, nu se poate aprinde. Ironiile de genul ăsta fac parte din inițiere, sunt etape obligatorii.

Lumina între frunze (autoportret)

Ioana Gruia

Sunt o scriitoare mediteraneeană de limbă spaniolă, născută în Centrul Vechi al Bucureștiului, unde viorile lăutarilor sfâșie inima. Sunt o feministă cu suflet de bolero. Sunt femeia în roșu.

În viețile mele imaginare și în visurile avuabile sunt actriță. Deseori văd un film în interiorul meu, ale cărui scene formează o scrisoare de dragoste. Există scrisori de dragoste pe care nu le voi scrie niciodată, de aceea scriu cărți.

Una din imaginile care mă obsedează este cea a luminii jucăușe între frunze, o imagine legată de copilărie. Părinții mei au fost colegi la liceul Lazăr. Acolo s-au cunoscut, s-au căsătorit când au terminat facultatea și s-au despărțit când eu aveam șase ani. Până atunci am locuit într-un apartament ale cărui ferestre dădeau înspre liceu și înspre Cișmigiu. Imaginea cotidiană a venerabilei clădiri și a eleganților copaci care o înconjoară a modulat fără îndoială sentimentalitatea mea. Mă uitam ore întregi la jocurile de lumină între frunze, ca și cum m-ar fi putut consola. Sunt fiica acestei imagini, o am în piele, mă așteaptă așa cum mă așteaptă amintirile, poemele și melodiile pe care le iubesc. Nu știu ce simțeau părinții mei când priveau pe fereastră în fiecare zi liceul și parcul unde se născuse dragostea lor, un loc care era acum martorul sfârșitului aceleiași iubiri.

Câteodată, în camera mea din Granada, închid ochii și văd din nou lumina între frunzele copacilor din Cișmigiu, lumina pe care o am în corp și mă salvează mereu. Traversează anii și dă claritate tuturor încercărilor mele de a explica istoria și intimitatea bunicilor mei, a părinților mei și propria mea istorie și intimitate. Bunicul meu matern a fost îndrăgostit mai mult de douăzeci și cinci de ani de bunica mea paternă (da, paternă), o femeie frumoasă cu ochi verzi, care semăna cu Vivien Leigh. Când a rămas văduvă, a început să danseze singură în sufragerie. Își punea capul pe umărul aerului în timp ce asculta la casetofonul dăruit de tata o melodie de Chris Rea sau Joe Dassin. Sunt fiica visului neîmplinit al bunicului meu, sunt fiica scrisorilor de dragoste pe care tata i le trimitea mamei din armată, sunt fiica părinților mei care se plimbau încă adolescenți printr-un parc senzual și venerabil, în anii mai mult decât întunecați ai dictaturii și totuși ei doi luminați de dulcele sclipiri dintre frunze. Și îmi aduc aminte de versurile poetului spaniol Luis Escavy: „Mi-am construit viața/ pe baza unei idei asupra trecutului/ pe care acum nu o mai pot abandona“.

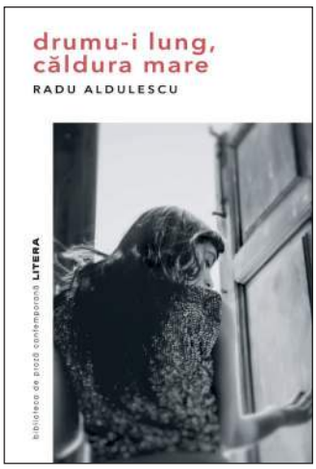

Radu Aldulescu,
Drumu-i lung, căldura mare,
Colecția BPC, București,
Editura LITERA, 2021

Pentru Radu Aldulescu gelozia este o urgie ce decimează întreg câmpul emoțional-afectiv al unui cuplu, dar mai ales imaginea unui copil despre tatăl care pleacă de-acasă, noaptea, pe timpul iernii, însoțit de cei de la Poliția Comunitară. Așez romanul *Drumu-i lung, căldura mare* pe raftul cărților care mă edifică, atât pentru stil, cât și pentru plăcerea cu care a fost scrisă. **(Diana Dragoman)**

Camilla Grebe,
***Jurnalul dispariției mele*,**
trad. Ioana Ghișa,
Editura Trei, 2019

Camilla Grebe pune pe masă niște probleme extrem de actuale (deși romanul a apărut în 2017) și nu ezită să dea verdicte. Dar exprimând argumente pro și contra. De unde nu te-aștepți răsar enigmele, personajele dubioase și sinistre, ideile sumbre ce nasc monștri, și în pofida câtorva scăpări și erori de logică (eu le-am zis clișee), e clar că avem în față una dintre cele mai literare autoare scandinave de literatură polițistă a timpurilor moderne. **(Liviu Szöke)**

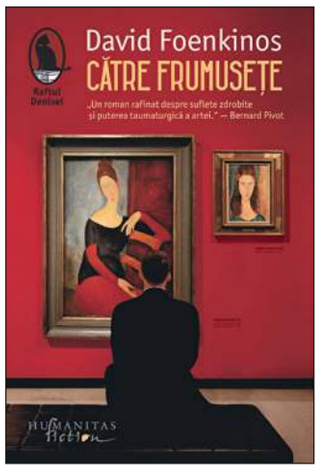

David Foenkinos,
***Către frumusețe*,**
trad. Daniel Nicolescu,
Humanitas, 2020

Către frumusețe face o pledoarie pentru importanța și puterea cuvintelor în povestire, care, pentru a avea efectul eliberator scontat, trebuie să fie cele juste. Notele de subsol ale „autorului" sunt indicii ale echivalenței traseelor de lectură. Două limbaje distincte – literar și pictural – și două stiluri diverse – însumare de schițe de personalitate și pânze realizate cu pasiune frenetică, una după alta – contribuie la conștientizarea frumuseții în vederea, nu întotdeauna probabilă, ci doar posibilă, a vindecării de culpe, traume și vulnerabilități închistate. **(Cristina Balinte)**

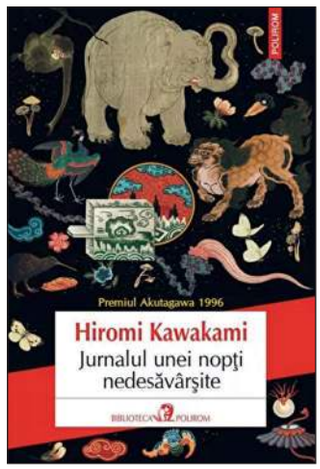

Hiromi Kawakami,
***Jurnalul unei nopți nedesăvârșite*,**
trad. Diana Tihan,
Polirom, 2021

Jurnalul unei nopți nedesăvârșite al lui Hiromi Kawakami promite din prima. Promite să te introducă în buzunarul secret al imaginarului din mantaua realului, să ți se insinueze discret sub piele, de unde poveștile își construiesc sonor ecourile, să te farmece, să te înfricoșeze și să te intrige folosind cele mai banale elemente. Scrise între anii 1995-1996, cele trei proze scurte, numite chiar de autoare „povești neadevărate" provoacă cititorul prin familiaritatea și expresivitatea limbajului, prin stimularea puterii imaginative în cel mai delicat mod cu putință și, mai ales, prin nota umoristică. **(Ioana Hodor)**

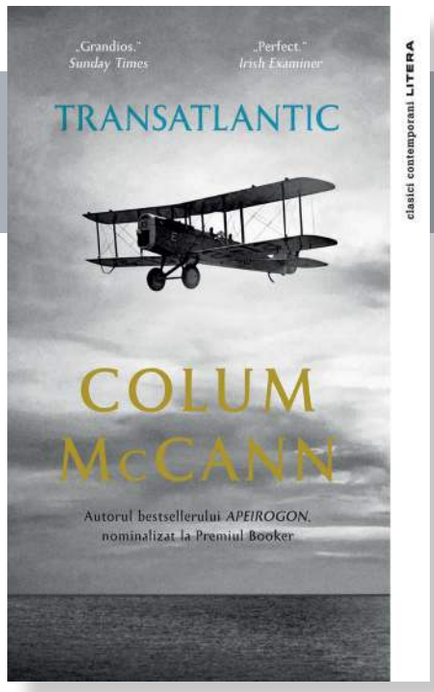

Colum McCann
Transatlantic
trad. Bogdan Perdivară, Litera, 2021

Alexandra Niculescu

Cartea a fost scrisă în 2013, deci cu destul timp înainte de *Apeirogon* (2020). Povestea a doi aviatori în 1919, Alcock și Brown, care vor să traverseze oceanul pentru prima dată, cu un bombardier modificat, aparatul Vimy, se continuă cu povestea lui Douglass, sclavul fugit din America, ce ajunge scriitor și ține conferințe în Irlanda, și cu povestea senatorului George Mitchell care mediază acordul de pace dintre Anglia si Irlanda de Nord. Trei povești care par că nu au nimic în comun, pot fi chiar trei proze scurte, dar încep să se lege încet, prin destinul lui Lily, servitoarea casei în care e primit Douglass, și de aici McCann se hotărăște spre ce se îndreaptă cartea lui: spre patru generații de femei care încearcă să iasă din liniile impuse de societate.

Cine îl cunoaște pe McCann din *Apeirogon*, recunoaște aici mici indicii ale scrisului lui viitor și pasiunea pentru cercetare, pentru adâncirea în istorie, în câte o istorie, în câte un destin. De aici vedem și că simte nevoia să scrie despre păsări, despre semnificația lor și despre zbor.

El alege să vorbească mai tot timpul la persoana a treia, ca un istoric, ca un observator, mai puțin în ultima parte: pentru Hannah preferă persoana întâi, și suntem dintr-o dată mai aproape de ea decât de toate celelalte personaje.

Pădurea de nuci

Cristi Nedelcu

Protestele din Kârgâzstan au început în ziua în care i-am făcut bunicului pomana de 7 ani. În timp ce noi eram strânși în curte, cu pomana întinsă pe mese, și ne chinuiam să ținem aprinse lumânările pe care vântul le tot stingea, așteptând să vină preotul, la mai bine de 5.000 de km, oamenii ieșeau în stradă pentru a protesta împotriva alegerilor pe care președintele Jeenbekov le falsificase. Vedeam asta pe facebook, unde un coleg de-al meu, originar din Asia Centrală, distribuia informații pe care le primea de la prieteni care aveau prieteni la Bișkek.

Dacă aș fi credincios, aș spune că este un semn. Bunicul așa ar fi spus. Pentru mine a fost doar o coincidență. Și un motiv să îmi amintesc de Pădurea de Nuci. Îmi propusesem să mă duc să o văd încă din copilărie, de când bunicul îmi povestise pentru prima dată de ea. Pe ascuns, pentru că astfel de lucruri nu se spuneau cu voce tare. Dacă ar fi fost după tata, nu s-ar fi povestit deloc, pentru că erau periculoase. De câte ori nu i-am auzit certându-se pe tema asta. „Nu îi mai băga prostii în cap", îi spunea tata pe un ton care se dorea poruncitor, dar pe care eu îl simțeam rugător. „Nu sunt prostii. Este adevărul. Și adevărul trebuie spus, pentru a nu fi uitat", îi răspundea bunicul calm, coborând vocea. „Nu mai interesează pe nimeni adevărul tău. A fost. S-a dus. Gata. Acum avem altele pe cap, nu amintirile tale din armată. Și apoi, e copil. Cine știe cui spune și ne trezim cu ăia pe cap. Știi că abia am scăpat."

Dar mie îmi plăcea povestea. Bunicul făcuse războiul despre care nu vorbea nimeni. Războiul împotriva Rusiei Sovietice. Ajunsese până la Stalingrad, unde căzuse prizonier. „Cumva m-am bucurat când m-au prins", recunoștea el. De câteva zile se pierduse de batalionul lui și rătăcea pe câmpul de luptă. Dacă l-ar fi prins o patrulă de-a noastră sau una germană, ar fi fost deferit Curții Marțiale și împușcat pentru dezertare. În realitate, doar nu îi mai găsea pe ai lui, după un bombardament care durase două zile fără întrerupere. Poate că nici nu se pierduse. Poate că el era singurul supraviețuitor. Nu avea de unde să știe. În cele din urmă, dăduse peste o patrulă, dar una sovietică. Îl duseseră într-un lagăr de tranzit care se umpluse în câteva zile, odată cu marea ofensivă de la Cotul Donului. Două săptămâni stătuse acolo, într-un frig care îți tăia carnea până la oase. Apoi, într-o bună zi, în lagăr a sosit un ofițer sovietic, însoțit de unul român. Recrutau militari pentru Diviziile „Tudor Vladimirescu" și „Horea, Cloșca și Crișan", care urmau să lupte alături de ruși. „Nu puteam să accept", mi-a spus bunicul mândru. „Eu jurasem credință Regelui Mihai. Alții au acceptat. Nu îi judec. Erau sătui de foame, frig și de teama că în orice zi puteai fi ucis. Dar s-a dovedit că am avut dreptate. Cinci ani mai târziu, militarii care au plecat atunci de lângă mine au participat la detronarea Regelui Mihai. Îți dai seama? Eu îi jurasem credință, și apoi aș fi fost pus să îl arestez. Ce suflet să ai să faci așa ceva?".

Toate poveștile astea le ascultam pe bucăți. Rar puteam să stau cu bunicul mai mult timp. Tata veghea mereu ca să nu mi se bage prostii în cap. Când bunicul meu se întorsese acasă, tata nu fusese deloc mulțumit. Toți din familie se așteptau ca bunicul să fie mort pe front. Doar bunica refuzase să accepte asta și nu voise să îi facă nicio slujbă, nicio pomenire. „Omul meu nu a murit", spunea ea clătinând din cap în semn de răspuns pentru toți cei care încercau să o înduplece să îl treacă în pomelnic la morți.

Bunicul a ajuns acasă după ce Regele fusese detronat. Mai bine. Pentru că, dacă ar fi fost atunci acasă, poate ar fi plecat la București să îl apere. Și cine știe ce s-ar mai fi întâmplat. Așa, a rămas în satul lui, ascultând în fiecare an mesajul pe care Regele îl citea la radio, și spunând „O să vedeți că se va întoarce. Regele își va recăpăta tronul furat de comuniști". Și în timp ce el asculta Europa Liberă și îmi povestea, pe sărite, întâmplările din război și din prizonierat, tata își construia o carieră de activist. Bunicii nu fuseseră bogați, nici măcar chiaburi. Aveau doar 4 hectare de pământ pe care bunica le primise în 1920, după ce străbunicul meu murise în 1917 în Germania într-un lagăr de prizonieri de război. Cred că de asta nici nu voise să creadă că bunicul meu murise și îl așteptase să se întoarcă. Își pierduse tatăl în război, nu voia să creadă că și soțul ei a murit tot în război.

Continuarea în versiunea online

Poeme

Tatiana Ernuțeanu

sociopatia mare cât o cantină pentru studenți, de iubit
nu mai pot iubi și mai devreme, când am fost să iau
țigări, un semi-cerșetor ridica un ban de jos și îmi zise:
norocul din drum. așa mi-am explicat lipsa norocului.
n-am avut drum. Kreuzberg. sex democratic. SO36

depozit, Phillippe! cu degetele zdrelite, fumez. unde mă
termini și unde te încep? carnea e calciu pe pereți și un
afiș -es lebe!-

o păpușă zace într-o baltă și prostituata slavă își
descurcă părul cu o perie verde. lângă, un corp înfundat
în plapumă cântă drogs saved my life. noi am devenit
înțelepți în răsărit. nimic mai înșelător decât un așternut
mototolit. libertatea relațiilor e un fois gras pentru
bogați. pentru ceilalți rămân cele treisutecincizeci de
ore petrecute împreună fără dovadă. bărbații misogini și
sentimentali sunt world-beaters și oricât de aproape s-ar
vedea lucrurile în oglindă, realitatea are dinți de lapte.
o să mă prinzi și o să mă tragi în tine, Phillippe.

Despre frumusețe și alți demoni

Mihai Bălăceanu

Frumusețea este cel mai subtil viciu.

Subtil, fiindcă nu realizăm că între noi și frumusețe se creează o relație de dependență. Avem nevoie de frumusețe pentru ca viețile noastre să capete sens, să nu fie doar o înșiruire de fapte și întâmplări fără noimă. Și viciu, întrucât în dependența noastră de frumusețe, dorim s-o consumăm în doze cât mai mari, în orice formă de cunoaștere empirică am experimenta-o; fie că vorbim de trupul gol al unei femei sau al unui bărbat, de o compoziție muzicală, de versurile unei poezii, de un tablou dintr-o galerie de artă sau de un apus de soare la malul mării, avem niște senzori sufletești care se declanșează prin contactul predominant vizual (dar și auditiv, olfactiv și tactil) cu toate aceste manifestări ale frumuseții.

Am lăsat apusul de soare în mod special la sfârșit, deoarece, deși ține de un sistem finit în timp și spațiu (aparținând materiei din care este alcătuit Universul, programată să moară la un moment dat), este străin de tot ceea ce înseamnă omenesc, drept urmare, nefiind contaminat de acțiunea umană, el își păstrează puritatea primordială și esența naturală nealterată.

Cât privește celelalte forme ale frumuseții, fiind rezultatul acțiunii umane, ele conțin și o doză de neadevăr, de mistificare și mitizare a realității. Trupul unei femei poate fi supus unor multiple intervenții chirurgicale, frumusețea nou creată abolind atributele estetice originale. În aceeași măsură, trupul unui bărbat poate fi „prelucrat“ într-o sală de forță și augmentat artificial prin injectarea de steroizi, ceea ce, iarăși, duce la o diferențiere între aspectul prim, natural și aspectul alterat prin alegere conștientă și deliberată. De asemenea, frumusețea care derivă din actul artistic al ființei umane (muzica, pictura, literatura, sculptura etc.) este una care interpretează și întrucâtva „falsifică“ realitatea, oricât pretinde aceasta că îi este tributară.

Nimic din ce am enumerat anterior nu este condamnabil *per se*. Vreau doar să subliniez că suntem condiționați genetic să fim seduși de frumusețe.

Etern-femininul Ligiei Pârvulescu

Anca Eftenie

Un extraordinar roman postapocaliptic. Despre ce vorbesc? Desigur, mă refer la volumul Ligiei Pârvulescu, apărut la editura Litera la sfârșitul anului trecut. Cu certitudine, acesta are diverse valențe expresive, dar totuși acest palier interpretativ mi se pare cel mai apropiat de adevăr.

Mai întâi, romanul e declanșat de experiența prin care trece o studentă după ce rămâne însărcinată. În loc de dramatismul la care ne-am aștepta, scriitoarea pune în prim-plan o altă latură a femeii, mult mai puternică și, cu siguranță, dominantă.

Toate trăirile Magdei din timpul anesteziei devin surse de inspirație pentru conturarea unui nou univers. Totul începe firesc, în cotidian. Nevoia ca totul să fie pur, de exemplu, este ilustrată în timpul unui exercițiu de imaginație, în care fata îl proiectează pe tatăl perfect. Bărbatul e înalt, șaten și are piele albă, o nuanță de alb care să reziste murdăriei: „„Chiar“, se gândi, „băiatul ăla, chiar și murdar, ar fi părut curat““. Mai mult, puritatea invadează și cuvintele, atingând una din calitățile stilului: demnitatea. Astfel, pentru Magda, folosirea unor cuvinte vulgare impunea revenirea la acel tip de energie pură trăită pe masa de operație: „Ca un spray antistatic-*antioricemurdar*.“ Această nevoie de claritate se prelungește la nivelul senzațiilor și contaminează chiar muzica, având în vedere că în viziunea Magdei: „Jegul nu intra în piele, cuvintele urâte alunecau pe lângă corpuri și suflete ca nocturnele lui Chopin. Rămânea flacăra, constantă și dură.“

Ideea de moarte este al doilea element ce se strecoară în universul tuturor personajelor. Aceasta însă este văzută ca devenire, ca punct de evoluție, de trecere într-o altă formă sau univers. Matei, de exemplu, este un ucigaș acceptat, adept al noii religii (NMS), iar imaginea sa, reflectată în apele oglinzilor, duce cu gândul spre claritatea, spre ordinea pe care și-o creează în viață.

Asasinarea lui Călin, copilul unui vecin de bloc al Flaminiei, de către Matei, îl determină pe tatăl băiatului să aibă reacții nebunești. El proiectează în prezent existența băiatului, îl transformă, îl recreează într-o prezență haliucianantă, având în vedere că în roman nimeni nu moare cu adevărat, iar lumea se conduce după o geometrie variabilă a formelor. Totul devine.

Dar în esență, romanul e mai mult despre creație decât despre moarte. La nivel de construcție, tipurile de roman par a se naște unul din celălalt. Mai întâi există un substrat realist, alcătuit prin retrospecție și flaskback din amintirile personajelor de altădată. Paralel cu trecutul, se dezvoltă prezentul personajului, abia perceptibil pătrundem într-un univers picaresc (având în centru cerșetorii dintr-un București imaginar, foști intelectuali). La putere vin pozitiviștii, care, în frunte cu Terminescu, pun mâna pe capitală și, în final, pe țară. De remarcat este umorul negru al scriitoarei.

Dar *Translucid* este si o scriere escatologică, amintind de stingerea eminesciană, dar și de vedele hinduse. Mai întâi e „o liniște care atrăgea ca un magnet“, apoi soarele dispare, dispar gândurile, auzul…“ În imaginația lui Flam, Pământul devine o ființă ca oricare alta, care „observa, gândea, lua decizii“. Pășim într-un fel de paradis schimbător în stil fantasy. Scriitoarea pleacă de la ideea că nimic nu se irosește în univers, totul se transformă, astfel ființele se creează din nou, se contopesc, se reconfigurează mereu într-o altă formă, devin altceva. Acest proces traversează toate lumile romanului. Dacă la început, personajele sunt oameni, în contrautopie devin *metalici*, asemănători mașinilor, iar la dezintegrarea Pământului, corpurile personajelor se luminează într-o nouă vibrație și sunt eterate, căpătând câte una din culorile curcubeului în funcție de ocupația de pe Pământ.

În spatele acestei lumi, stă Eliza, prin intermediul ei, scriitoarea își împărtășește concepția de viață. Ea consideră că deși la origini, la nivel conceptual creația se face și în parte masculină, aceasta este materializată doar prin partea feminină, cu alte cuvinte, „Creatorii nu pot fi decât creatoare“.

Câmpurile de onoare ale pandemiei

Adi G.Secară

Katia Nanu,
Primăvara femeii în galben,
Ed.Phoebus, Galați, 2022

Suntem poate spre finalul acestui bizar război mondial biologic, în care biologia este implicată nu numai printr-un virus („fabricat" sau nu), ci și prin alte manifestări ale Viului: prostia, nebunia, incoerența… Este unul dintre aspectele subliniate de către acest quasi-pseudo-jurnal de pandemie al Katiei Nanu, cartea în sine, tehnic vorbind, fiind un roman-experiment… „cu măsură".

Și acuzațiile „de crime de război" sunt făcute cu… măsură, mai degrabă indirect, cu armele jurnalistului consacrat, chiar dacă se declară „în retragere"!

Când am scris prima oară despre o carte a Katiei Nanu, am comparat-o cu „Les Champs d'honneur", romanul lui Jean Rouaud premiat cu Goncourt. Era vorba despre „Exerciții de monotonie", volum apărut în 2006. Parțial, „Primăvara…" este o carte-soră: sunt reluate fire de narațiune de istorie de familie, „decorul" fiind asigurat însă de prezentul fierbinte, cu victimele cauzate de corona sau de nebunia care a dus la întârzierea tratamentelor pentru alte boli cronice. Scriitoarea lucrează fără stridențe cu diverse contraste (care țin și de sociologie, dar și de avatarurile Memoriei), literar demonstrând complementaritatea liricului cu proza: fiecare capitol (unele dintre ele sunt mici povestiri, aproape de sine stătătoare) are asociat un poem!

Victimele menționate sunt, desigur, eroi literari (dar și reali!), Femeia în galben (care i-ar face concurență personajului Joe Black – filmul era inspirat după o piesă de teatru intitulată „Moartea în vacanță", de uitatul Alberto Casella!) având, simplificând la maximul, ca… oponent „alianța" dintre naratoare și bine conturatul Alin Andrei, un fel de mentor al acesteia. Din acest punct de vedere, este o carte a prieteniei, totul „începând", însă, cu o înmormântare, mai corect spus cu o slujbă de înmormântare, la care mortul, Alin Andrei, se ridică din coșciug precum altădată Lazăr din grota sa, se alătură participanților la un dans care a făcut vogă chiar la începutul crizei sanitare, Jerusalema…

Este o scenă suprarealistă, care este „legată" de oniric, așa cum sunt și numeroasele scene cu femeia sau femeile în galben (oglindă în oglindă! Poate înrudită cu fecioara lui Geo Bogza: „Fecioară galbenă rudă cu nebunia, cu sinuciderea/ și cu celelalte privilegii violente/ ale dragostei și ale biologiei"), care sunt și ale fantazării în sine, tușând reveria, rațiunea și luciditatea, cu toate celelalte, încercând să prindă (aproape pescărește; culminând cu ultimul capitol, de unde citâm mai jos) sensul, poate credința (că frumusețea… supranaturalului va salva ceea ce este de salvat):

„Nimic nu poate fi întâmplător, totul are un sens, o explicație!"

Sau poate fi… un Accident, după cum ar sugera o „tristețe adâncă, neputincioasă și cleioasă"? Ultimul cuvânt al cărții („Accident") pare să dea un verdict, dar scenele de final, din ultimul capitol, par să păstreze suspansul: a dansat și Dumnezeu Jerusalema?

Ouăle (care apar și pe copertă) din acest ultim capitol sunt o aluzie la semnificația sărbătorilor pascale (mai puțin probabilă o trimitere la întrebarea dacă la început a fost Cuvântul sau… Altceva, adică Literatura sau

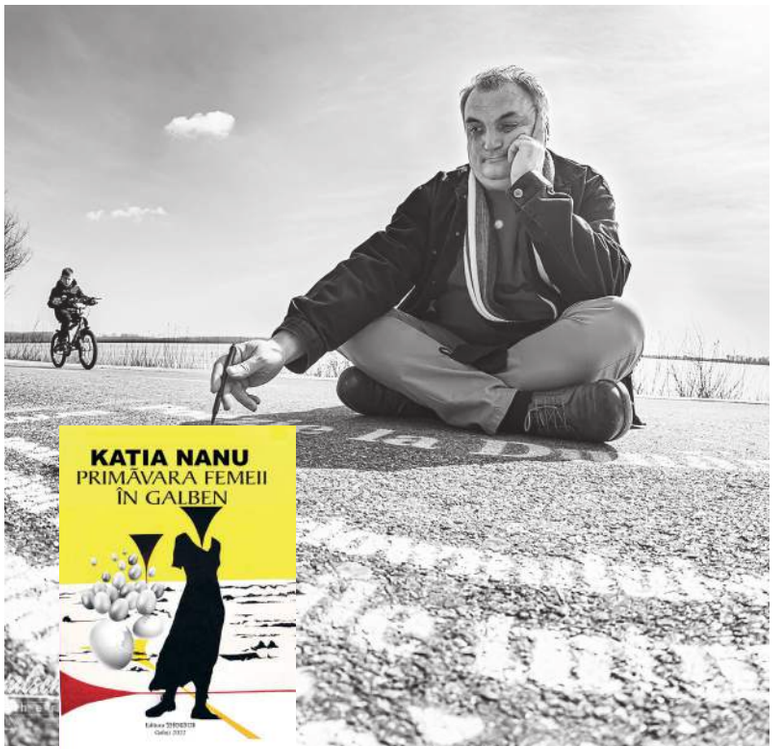

Realitatea) care, simplificat, sunt îndemn la credința în minuni:

„Însă eu tot nu-mi pierdusem speranța. Mă uitam la undițele ridicate în cer, la momeala globurilor colorate cu miezul lor de viață și vis așteptând miracolul, surpriză pregătită de văzduhul ocupat de Alin Andrei și de toți ceilalți prieteni ai mei care s-au ridicat printre îngeri alături de el. Voiam daruri multicolore pentru mine și inimă. Să-mi aline dorul de ei până când voi urca pe baghetele colorate acolo unde nimeni și nimic nu ne va mai despărți.

Și atunci s-a pornit urgia. Într-o singură clipă, toate ouăle s-au spart sub povara speranțelor mele și din fiecare a ieșit câte o femeie în galben." (p.202)

În altă ordine de idei, o carte cu „o mască neagră, cu argilă" pe ea, de care trebuie să te apropii cu delicatețe, tandrețe (așa cum a fost și scrisă, chiar și în momentele de furie și teamă!): este un apropo la o altă scenă tulburătoare (și câte nu sunt în această carte-de-emoții!), când naratoarea află vestea morții prietenului: acolo Katia Nanu este… Meryl Streep în „The Hours", când află de moartea personajului lui Ed Harris:

„…eu nu trebuia să plâng, nu aveam voie să-l plâng. Mă avertizase. Mi-a interzis până și tristețea! Negreala mi se scurgea de pe față în suflet. (...) Am luat câteva șervețele și, cu atenție, cu milă, am șters doliul de pe fața mea, alunecând încet cu el înăuntru, acolo unde nu avea cum să-l vadă cineva. Mi-am uscat fața, mi-am înghițit lacrimile… Lumea se înjumătățise deodată, era strâmtă și practic pustie. Un coșciug gol." (pp.124-125)

Bref, o carte care strigă fără milă, dar care și poate șopti: Dumnezeule (sau Sam!), mai cântă o dată!

„Locul meu, regatul meu nu este aici, salvează-mă! Du-mă într-un loc unde este fericire și bucurie!"

Sclavul profesor

Marina Costa

Dacă în antichitatea greco-romană majoritatea profesorilor erau sclavi sau liberți, nu se poate spune același lucru despre Europa Renașterii, unde sclavii erau pătura cea mai de jos a societății și, de obicei, analfabeți (într-o lume în care nici oamenii liberi, de rând nu știau, adesea, să citească). Totuși, un sclav negru din Spania a ajuns profesor la Universitatea din Granada, fiind menționat în scrierile lui Miguel de Cervantes și ale lui Lope de Vega. În plus, la peste o sută de ani de la nașterea lui, Diego Jiménez de Enciso a scris o comedie bazată pe viața lui Juan Latino, primul profesor și scriitor de origine africană din Spania, de o cultură rară în epoca sa, care a publicat cărți în limba latină și s-a căsătorit cu o nobilă.

Născut aproximativ în anul 1518, Juan a fost capturat în Africa de portughezi, când era copil (după alte surse, s-ar fi născut în Spania, din mamă capturată de pe coasta Guineei sau Etiopiei) și vândut la Sevilla ca sclav, fiind repartizat în serviciul personal al lui Gonzalo Fernandez de Cordoba, duce de Sessa și conte de Cabra. Acesta, nepotul viceregelui din Napoli, cu același nume, rămăsese orfan de mic, fiind crescut de rude, la Granada, unde a primit educația celor mai buni preceptori ai timpului. Micul Juan, cu vreo doi ani mai mare decât stăpânul său, i-a fost servitor personal și tovarăș de joacă. Cât timp stăpânul lui învăța, Juan era de față, fără să deranjeze, prinzând explicațiile din zbor.

Tânărul Gonzalo, peste câțiva ani, a intrat la Universitate. Juan, rămas pe sală, își continua educația, însetat de

cunoaștere, ascultând la ușa sălii de clasă, ori la fereastra deschisă. Profesorul universitar don Pedro de la Mota l-a urmărit o vreme, interesându-se discret cine era sclavul de culoare care dovedea mai multă dorință de a învăța decât mulți din sală, după care s-a apropiat de el și l-a întrebat despre subiectele predate. Au discutat în mai multe zile, cunoștințele și modul de gândire al lui Juan impresionându-l pe profesor, care s-a hotărât să se ocupe personal de educația lui. A primit permisiunea stăpânului, cu condiția să nu-și neglijeze treburile zilnice.

Viața lui Juan s-a schimbat radical, continuând să încalce toate regulile societății de castă din vremea lui. Gonzalo, devenit major, și-a eliberat prietenul din sclavie. După ani de efort și învățătură, în 1546, la 28 de ani, Juan a absolvit Universitatea din Granada, specializându-se în limba și gramatica latină. De aici, don Pedro de la Mota i-a dat numele de Juan Latino.

Cu sprijinul profesorului universitar de mare prestigiu și, prin el, al rectorului, arhiepiscopul de Granada, Pedro Guerrero, Juan Latino a fost chemat să predea la Universitatea din Granada. Zece ani mai târziu, când mentorul lui a murit, a preluat de la el Catedra de Limbă și Gramatică Latină, predând încă douăzeci de ani, până când problemele de vedere l-au făcut să se pensioneze.

Între timp, însă, cunoștințele sale aprofundate de limbă latină și aptitudinile de poet și de muzician i-au deschis ușile unor case nobile din Granada, unde preda gramatică. Așa a cunoscut-o pe fiica administratorului proprietăților ducelui de Sessa, frumoasa Ana Carleval. Tatăl ei o logodise deja, dar cei doi s-au îndrăgostit. Relația lor nu a mai putut fi ascunsă când Ana a rămas însărcinată cu Juan Latino. Scandalul a zgâlțâit societatea din Granada, însă, cu intervenția lui don Gonzalo Fernandez de Cordoba, duce de Sessa, a fost anulată logodna inițială și Ana de Carleval s-a măritat cu Juan Latino în 1548, fiind prima pereche de rase diferite recunoscută legal în Spania. A fost o căsătorie fericită, binecuvântată cu cinci copii.

Continuarea în versiunea online

Revista este editată de Asociația Creatorilor de Ficțiune (ACF).

Bulevardul Bălcescu, nr. 7, București.

© OPTm

ISSN 2734 - 5017
ISSN-L 2734 - 5017

REDACȚIA

Editor-șef: Cristina BOGDAN.
Redactori: Mihai ENE, Cătălin D. CONSTANTIN, Doina RUȘTI, Radu ALDULESCU, Catrinel POPA, Enrique NOGUERAS, Roberto MERLO, Sebastián TEILLIER, Adriana TITIENI IRIMESCU, Emanuela ILIE, Diana DRAGOMAN, Ciprian HANDRU, Bianca ZBARCEA, Codruț RADU.

https://optmotive.ro
e-mail: optmotive@gmail.com